

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента
Омельчук Любові Василівни на дисертацію
Довганич Вікторії Володимирівни на тему «Процесуальний порядок
звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку
із закінченням строків давності», поданої на здобуття ступеня доктора
філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми. Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням. Саме тому, для вирішення визначених завдань встановлені певні кримінально-правові заходи, до яких належить кримінальна відповідальність, покарання, а також передбачено процесуальний порядок їх застосування. Поряд із цим вільне демократичне правове суспільство, орієнтоване на конкретну людину, створює атмосферу поваги до правових традицій та законів, а також передбачає вирішення вказаних завдань, в тому числі, шляхом звільнення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, від кримінальної відповідальності.

Також слушно відзначає дисертантка, що утвердження України на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції безпосередньо пов'язано з ефективним функціонуванням національної системи кримінальної юстиції за умов дотримання процесуальної форми й застосування належних правових процедур до кожного учасника кримінального судочинства (ст. 2 КПК України). Кримінальна процесуальна діяльність на завершальному етапі розслідування полягає в підбитті підсумків із формулюванням у відповідних документах внутрішнього переконання слідчого, що має ґрунтуватися на повному та всебічному дослідженні всіх обставин, які підлягають доказуванню,

а також усуненні суперечностей у матеріалах досудового розслідування. При цьому авторка обґрунтовано зауважує, що практика звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності виявляє низку проблемних правових питань, пов'язаних передусім з невизначеністю унормування відповідного процесуального порядку, спричиняє процесуальні помилки, створює загрозу порушення (неналежного дотримання) прав осіб, яких притягують до кримінальної відповідальності, що негативно позначається на об'єктивності й неупередженості судових рішень щодо зазначеної категорії проваджень.

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження виконана відповідно до положень Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки (Указ Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021), Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454), а також Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки. Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 12 листопада 2020 року (протокол № 20).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачкою, у своїй більшості є обґрунтованими і переконливими. Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи, які дали змогу оптимально врахувати специфіку об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження. Зокрема, *діалектичний* та *формально-логічний* використано для визначення особливостей процесуального порядку звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням

строків давності з огляду на особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану й функціональних змін у судовій та правоохоронній системі (розділи 1–3); *системний* – для систематизації наукових підходів до проблем звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв’язку із закінченням строків давності в кримінальному провадженні (підрозділи 1.2, 1.3); *структурно-функціональний* – для характеристики умов та підстав звільнення від кримінальної відповідальності, а також специфіки застосування визначених законодавством строків давності притягнення особи до кримінальної відповідальності на окремих стадіях кримінального провадження (підрозділи 2.1, 3.1); *історико-правовий* – для висвітлення генези звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв’язку із закінченням строків давності та процесуального порядку такого звільнення (підрозділ 1.1); *моделювання* – під час розроблення шляхів оптимізації процесуального порядку звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв’язку із закінченням строків давності (підрозділи 1.3, 2.2), формулювання висновків до розділів і загальних оцінок, а також пропозицій з удосконалення положень законодавства та практики застосування (розділи 1–3); *логіко-юридичний* – сприяв тлумаченню правових норм і категорій в аспекті предмета дослідження (підрозділи 1.3, 3.1, 3.2); *соціологічні* (анкетування, інтерв’ювання) – для з’ясування правових поглядів слідчих, прокурорів і суддів щодо різних питань у контексті предмета дослідження (підрозділи 1.2, 1.3, 3.1, 3.2); *статистичний* – для узагальнення отриманих наукових результатів, вивчення правозастосовної практики (розділи 1–3). Зазначені вище методи використано у дисертації в їх взаємозв’язку і взаємозалежності, що забезпечило переконливість, всебічність, повноту та об’єктивність отриманих наукових результатів. Уміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих висновків і рекомендацій.

Дисертантка у роботі спирається на доволі значну за обсягом та різноманітну емпіричну базу, яка включає в себе: дані вивчення 120 кримінальних проваджень, розпочатих і закінчених упродовж 2015–2024 років,

і 105 судових рішень, пов'язаних зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності в кримінальному провадженні; зведені дані анкетування 196 респондентів (97 слідчих, 47 прокурорів, 22 детективів, 30 суддів) з міст Дніпра, Житомира, Івано-Франківська, Києва, Львова, Одеси, Харкова, Хмельницького; систематизовані матеріали офіційної статистичної звітності Державної судової адміністрації України, Офісу Генерального прокурора, МВС України, Національної поліції України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Міністерства юстиції України; рішення, звіти й узагальнення Верховного Суду, КСУ, ЄСПЛ. Під час узагальнення матеріалів практики й визначення ключових аспектів обраної тематики дослідження використано й особистий досвід роботи авторки в органах судової гілки влади.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях визначається тим, що з огляду на наявні основні положення теорії кримінального процесу та кримінального права й узагальнення слідчої та судової практики, на монографічному рівні сформульовано низку наукових положень, висновків і рекомендацій щодо процесуального порядку звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. До найбільш вагомих наукових положень дисертації, що характеризуються новизною або її елементами, на думку опонента, слід віднести такі:

вперше:

– у контексті розвитку наукових доктрин кримінального та кримінального процесуального права доведено, що процесуальний порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності трансформувався в самостійний правовий інститут, спрямований на реалізацію засад кримінального судочинства в частині економії заходів кримінально-правової репресії та процесуального примусу щодо осіб, які з плином часу втрачають суспільну небезпечність, із застосуванням щодо кожного учасника провадження належної правової процедури;

– визначено, що встановлення підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності сторонами кримінального провадження полягає в збиранні, перевірці й оцінці фактичних даних та їх джерел, процесуальному оформленні (закріпленні) й наданні таким фактичним даним (їх джерелам) значення доказів у кримінальному провадженні, обґрунтуванні на їх підставі правової позиції для прийняття відповідних процесуальних рішень;

– виокремлено порядок закриття кримінального провадження під час досудового розслідування в разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, якщо не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення;

– доведено доцільність закріплення в кримінальному процесуальному законодавстві додаткових повноважень слідчого судді щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності з метою посилення гарантій охорони прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального судочинства;

удосконалено:

– визначення правової природи давності кримінального правопорушення, що ґрунтується на виокремленні законодавцем певних часових періодів, перебіг яких після вчиненого особою кримінального протиправного діяння (злочину або кримінального проступку) вважають достатньою підставою для звільнення її від кримінальної відповідальності (або від покарання), а за особливого режиму кримінального провадження в умовах воєнного стану – розширення переліку підстав незастосування давності, а також передбачення особливих випадків можливого відтермінування її застосування;

– поняття строку давності, встановленого в ст. 49 КК України, як проміжку часу, що розпочинається з дня вчинення кримінального правопорушення, про який зазначено в обвинувальному акті та встановлено судом, і до дня набрання вироком законної сили, закінчення якого є підставою для звільнення особи, яку підозрюють/обвинувачують у вчиненні кримінального правопорушення, від кримінальної відповідальності;

– теоретичні положення щодо розуміння: звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності як

процесуального порядку, який остаточно формує виключно прокурор, у формі звернення до суду з відповідним клопотанням; нереабілітуючої підстави в кримінальному процесі з наданням особі, яку було звільнено за такими підставами кримінального процесуального статусу «звільненого від кримінальної відповідальності», з подальшим закріпленням структурних елементів такого статусу (прав, обов'язків тощо);

– наукове бачення виключення (незастосування) звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності в кримінальному провадженні до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення повторно;

– зміст предмета доказування в разі звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності шляхом включення головних та додаткових фактів наявності підстав (матеріальних, процесуальних) і умов такого звільнення;

– розподіл процесуального контролю за дотриманням законодавства в разі звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності на відомчий, міжвідомчий і судовий;

дістало подальший розвиток:

– періодизація становлення та розвитку інституту звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з закінченням строків давності на теренах України, а також характеристика особливостей його застосування в умовах правового режиму воєнного стану;

– наукові положення щодо унормування обчислення строків давності для звільнення особи від кримінальної відповідальності, а саме: днем вчинення кримінального правопорушення є день його закінчення, який пов'язаний або із закінченням вчинення протиправного діяння (формальний склад), або з настанням суспільно небезпечних наслідків (матеріальний склад);

– розподіл підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності на матеріально-правові (строки давності притягнення до кримінальної відповідальності; відсутність обставин, що

порушують їх перебіг) і процесуально-правові (повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення);

– додаткові (факультативні) умови звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності з огляду на імплементацію міжнародно-правових стандартів забезпечення прав і свобод учасників кримінального провадження та відповідної практики ЄСПЛ;

– розмежування природи та реалізації наглядових і контрольних повноважень прокурора на етапі звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Заслуговує на увагу проведений авторкою ґрунтовний аналіз та систематизація наукових розробок та дисертаційних праць, що виконувалися в межах доктрин кримінального процесуального, кримінального та кримінально-виконавчого права. Це свідчить про якісне висвітлення здобувачкою наявного стану наукового опрацювання досліджуваних питань.

Основні результати дослідження викладено в 11 наукових публікаціях, а саме: 3 статті – у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України, 8 публікацій – у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій тощо.

Проаналізувавши наукову дисертацію та фахові публікації Довганич В.В. з теми дослідження офіційний опонент підтверджує, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є обґрунтованими, переконливими, об'єктивними, достовірними та новими.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації впроваджено та використовуються у: *правозастосовній діяльності органів досудового розслідування* – з метою розроблення та вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, застосування в практичній діяльності органів досудового розслідування, а також під час проведення занять у системі службової підготовки й підвищення кваліфікації слідчих (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 5 квітня 2024 р.); *освітньому процесі* – під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій,

тестових завдань і дидактичних матеріалів з кримінального процесу, а також під час проведення різних видів занять за відповідною дисципліною в системі підвищення кваліфікації працівників органів досудового розслідування (акт Національної академії внутрішніх справ від 05 травня 2024 р. № 61); *науково-дослідній діяльності* – визначені в дисертації вагомі ґрунтовні теоретичні розроблення можуть стати фундаментом подальших наукових розвідок щодо процесуального порядку звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (акт Національної академії внутрішніх справ від 05 травня 2024 р. № 62).

Оцінка змісту дисертації. Дисертаційна робота Довганич Вікторії Володимирівни викладена українською мовою на 227 сторінках. Структура роботи відповідає вимогам МОН України та положенню про присудження ступеня доктора філософії. Вона структурована і складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Результати дослідження представлені у 4 додатках на 16 сторінках.

Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження достатньо обґрунтовані здобувачкою в тексті представленої праці. Авторка системно і логічно вибудувала зміст наукового дослідження, який включає в себе послідовне вирішення ключових проблем дисертації. Цілісно і змістовно розкрила питання мети і завдання дослідження з відображенням їх у висновках між розділами і загальних висновках, що уособлює собою завершене і цілісне сприйняття виконаної наукової праці.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій, в яких викладені основні результати представленої дослідження. Анотація викладена українською і англійською мовами.

У *вступі* визначено об'єкт і предмет дослідження, наведено актуальність вибраної теми та інформацію про апробацію дисертації на профільних заходах.

Розділ 1 *«Теоретико-правові основи дослідження звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності*

у кримінальному провадженні» присвячений аналізу генезу звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності у кримінальному провадженні; стану наукової розробки проблем звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності; розкриттю сутності та поняття звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності у кримінальному провадженні. Авторкою виокремлено, що після здобуття Україною незалежності (1991) кримінальне (2001) та кримінально-процесуальне (2012) законодавство постійно зазнавало структурно-функціональних змін і перетворень, зокрема в частині гуманізації кримінального судочинства й оптимізації можливих шляхів звільнення особи від кримінальної відповідальності, однак такі перетворення не мали належного наукового супроводження, що обумовило потребу подальшого наукового пошуку. Запропоновано періодизацію нормативно-правового забезпечення звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності з виокремленням таких етапів: 1) звичаєвий (VII–VI ст. до н.е. – XIII ст. н.е.); 2) спадковий (XIV–XVI ст.); 3) козацький (XVI–XVIII ст.); 4) імперський (середина XVIII ст. – початок XX ст.); 5) радянський (початок XX ст. – до 1991 року); 6) сучасний (з 24 серпня 1991 року й донині).

Окремої уваги заслуговує здійснений огляд та класифікація важливих у розрізі наукового пошуку, спрямованого на вирішення прикладних питань, пов'язаних із процесуальним порядком звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності в кримінальному провадженні, дисертаційних і монографічних праць, посібників, періодичних видань тощо з таких галузей знань, як теорія держави та права, кримінальне право, кримінальний процес тощо. Аргументовано, що у відповідних наукових публікаціях підхід до вирішення та формування висновків з означених питань відбувався доволі поверхнево й за допомогою висвітлення значної кількості теоретичних положень. Обсяг таких досліджень теж доволі масивний. Практичним працівникам складно виокремити важливу й корисну інформацію, саме тому такі наукові праці часто залишаються поза увагою

працівників правоохоронних органів, зокрема досудового розслідування, прокуратури та суду, а висвітлені в них положення і рекомендації не знаходять активного практичного впровадження цими суб'єктами. Проте зазначене не применшує їх наукову та практичну цінність, а тільки вказує на недосконалість механізму адаптації наукових розробок до потреб практики в окремій сфері процесуальних відносин.

Також дисертанткою запропоновано авторське визначення звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності в кримінальному провадженні як комплексне (міжгалузеве) поняття, яке ґрунтується на нормах матеріального права (у частині підстав звільнення від кримінальної відповідальності), а також кримінально-процесуального права, що регулює порядок звільнення від кримінальної відповідальності, що визначає одну із законодавчо встановлених підстав такого звільнення, яка виникає у зв'язку із закінченням зазначеного в ст. 49 КК України проміжку часу, що розпочинається з моменту вчинення кримінального правопорушення і триває до дня набрання вироком законної сили. За правовим характером таку підставу звільнення від кримінальної відповідальності віднесено до nereабілітуючих у кримінальному процесі, а щодо суб'єкта кримінального провадження, уповноваженого на складання кінцевого на стадії досудового розслідування процесуального документа, означуваний порядок зараховано до тих, що остаточно формується виключно прокурором у формі звернення до суду з відповідним клопотанням.

Також, урахувуючи доктринальні підходи та положення КК й КПК України, які врегульовують інститут звільнення від кримінальної відповідальності, строком давності запропоновано вважати встановлений ст. 49 КК України проміжок часу, що розпочинається з дня вчинення кримінального правопорушення, про який зазначено в обвинувальному акті та встановлено судом, і до дня набрання вироком законної сили, закінчення якого є підставою для звільнення особи, яку підозрюють/обвинувачують у вчиненні кримінального правопорушення, від кримінальної відповідальності.

Проведений дисертанткою аналіз диференціації строків давності та практики їх застосування дав змогу виокремити шляхи законодавчого вдосконалення відповідного виду звільнення в частині передбачення строків давності в незакінчених правопорушеннях, визначення чіткого моменту початку перебігу строків давності тощо, у зв'язку із чим було запропоновано внести доповнення до ст. 49 КК України, передбачивши окремі строки давності притягнення до кримінальної відповідальності у випадку притягнення особи до кримінальної відповідальності за незакінчене правопорушення, а також закріпити початковий момент відрахування досліджуваних строків, визначивши, що днем вчинення кримінального правопорушення є день його закінчення в частині вчинення протиправного діяння (за формального складу) або з настанням суспільно небезпечних наслідків (за матеріального складу).

У Розділі 2 *«Предмет доказування при звільненні особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності»* детально розкрито умови і підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності у кримінальному провадженні, а також зміст предмета доказування при звільненні особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Авторкою досить детально розкрито основні підстави (якщо з дня вчинення кримінального правопорушення, за винятком злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у ст. 109–114-2, катування, передбаченого ч. 3 ст. 127, проти миру й безпеки людства, передбачених у ст. 437–439 і ч. 1 ст. 442 КК України, і до дня набрання вироком законної сили минули строки давності, визначені в ст. 49 КК України; відсутність обставин, що порушують їх перебіг (ч. 2–4 ст. 49 КК України)) й умови (якщо з дня вчинення кримінального правопорушення і до дня набрання вироком законної сили сплинули строки давності й протягом цих строків особа не ухилялася від розслідування або суду, не вчинила нового суспільно небезпечного діяння; згода обвинуваченого на звільнення від кримінальної відповідальності; ознайомлення потерпілого з відповідним клопотанням і врахування з'ясування його думку щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної

відповідальності) звільнення підозрюваної/обвинуваченої особи у вчиненні кримінального правопорушення від кримінальної відповідності у зв'язку із закінченням строків давності. Акцентовано на додаткових (факультативних) умовах, дотримання яких необхідне задля забезпечення належної процедури звільнення особи від кримінальної відповідальності, у зв'язку із закінченням строків давності, а саме: дотримання вимог процесуального законодавства під час здійснення досудового розслідування, його організації та планування, а також під час судового розгляду; імплементація міжнародно-правових стандартів в усі аспекти діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду й функціонування механізму забезпечення прав і свобод учасників кримінального провадження; урахування всіх факторів, які впливають на процедуру організації та планування розслідування кримінальних правопорушень, формування позиції сторони обвинувачення, зумовлюють її специфіку та визначають можливості досягнення позитивного результату.

Дисертанткою визначено, що у випадку ініціювання питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності доказуванню підлягають обставини, що є підставою та умовами для такого звільнення. Тому запропоновано в зміст предмета доказування в разі звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності включити сукупність обставин, що становлять головні й другорядні факти наявності підстав, умов звільнення особи від кримінальної відповідальності та підлягають доказуванню (встановленню) у кримінальному провадженні.

Також аргументовано доведено, що доказування обставини, передбаченої в п. 5 ст. 91 КПК України, яка є підставою для звільнення особи від кримінальної відповідальності за ст. 49 КК України, передбачає з'ясування матеріально-правових (закінчення строків давності, які передбачені в ст. 49 КК України, і відсутність обставин, що порушують їх перебіг) та процесуально-правових підстав звільнення особи (встановлення події кримінального правопорушення, притягнення певної особи до кримінальної відповідальності

за вчинення кримінального правопорушення (повідомлення про підозру); згода обвинуваченого на звільнення від кримінальної відповідальності тощо).

Заслуговують на увагу виокремлені основні етапи процесуальної роботи сторони обвинувачення в питаннях про звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності: 1) встановлення відповідних підстав та умов для звільнення; 2) оформлення їх у вигляді клопотання; 3) направлення клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності на розгляд суду; 4) участь у розгляді судом означуваного клопотання. Своєю чергою в межах кожного із цих етапів охарактеризовано сукупність процесуальних дій, виконання яких має забезпечити сторона обвинувачення.

У розділі 3 *«Процесуальний порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності у кримінальному провадженні»* детально розкриваються положення щодо застосування строків давності притягнення особи до кримінальної відповідальності на окремих стадіях кримінального провадження, а також щодо відомчого та судового контролю за додержанням законодавства при звільненні особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Заслуговує на увагу те, що авторкою окремо зосереджено увагу на специфіці та правилах нормативного регулювання застосування строків давності притягнення особи до кримінальної відповідальності. Запропоновано для правильного розуміння застосування строків давності притягнення до кримінальної відповідальності як підстави для завершення кримінального провадження розрізняти два порядки: 1) закриття кримінального провадження під час досудового розслідування рішенням суду у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності в разі невстановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення; 2) звільнення судом під час судового провадження від кримінальної відповідальності підозрюваного/обвинуваченого у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до неї. Якщо цей строк закінчився під час досудового розслідування, то суд має закрити провадження, застосувавши ст.

49 КК України. Якщо ж строк завершився на стадії судового розгляду або ж питання щодо застосування строку давності виникло лише під час судового розгляду, але обвинувачений не погоджується на закриття провадження за цієї не реабілітуючої підстави, то суд здійснює провадження в загальному порядку, встановлюючи винуватість особи й інші обставини, які підлягають доказуванню. У такому разі судовий розгляд закінчується ухваленням вироку, який може бути обвинувальним, але з позитивним вирішенням питання щодо звільнення від покарання згідно з ч. 5 ст. 74 КК України.

Дисертанткою констатовано, що протягом тривалого часу після прийняття КПК України його положення свідчили про неможливість закриття кримінального провадження в разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності в разі невстановлення підозрюваної особи, але з 2019 року цей підхід було диференційовано в п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК України, натомість не продубльовано в положеннях КК України (крім випадків вчинення особливо тяжкого злочину проти життя чи здоров'я особи або злочину, за який згідно із законом може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі). У зв'язку із тим, що визначальним вектором у діяльності державних інституцій є людина, її життя та здоров'я, з метою забезпечення послідовного підходу у формулюванні положень норм як матеріального, так і процесуального права, обґрунтовано доцільність доповнення в ч. 5 ст. 49 КК України переліку винятків під час застосування строків давності притягнення до кримінальної відповідальності вказівкою щодо особливо тяжких злочинів проти життя та здоров'я особи.

Окремо авторкою виокремлено основні види контролю за додержанням законодавства в разі звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності, порівняльний аналіз яких дозволив дійти висновку, що, попри спільні ознаки (завдання, що полягають у забезпеченні законності та захисті основоположних прав і свобод особи), кожний із цих видів контролю має певну специфіку й суттєві відмінності, але для відомчої та міжвідомчої систем притаманна наявність чітких субординаційних відносин між її складовими. Проте якщо для органів

досудового розслідування та дізнання такий контроль завжди внутрішній, то судовий – тільки зовнішній.

Висновки повністю відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження. Авторкою використано значну кількість вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України. Список використаних джерел складає 275 найменування.

Таким чином, дисертація **Довганич Вікторії Володимирівни** відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Довганич Вікторії Володимирівни щодо процесуального порядку звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності рекомендується для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень по даному напрямку.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію В.В. Довганич, водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. На стор. 106 дисертації здобувачка, оцінюючи роль позиції потерпілого при вирішенні питання щодо звільнення від кримінальної відповідальності, відзначає що «У більшості випадках звільнення вона має скоріше дорадче значення для прокурора і суду, проте жодної обов'язкової сили їй не надається (за винятком звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 286 КПК України))..... В загальному, прокурор має виконати цей обов'язок і може враховувати позицію потерпілого у тих випадках, коли відповідні підстави для звільнення від кримінальної відповідальності мають дискреційний характер (а у випадку закінчення строків

давності – зобов'язаний це зробити).». Вважаємо, що під час прилюдного захисту потребує додаткових пояснень та аргументації контекст наведеної позиції дисертантки.

2. На стор. 119 дисертації авторка пропонує власне визначення предмету доказування при звільненні особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності, під яким пропонує розуміти «сукупність обставин, що складають головний та доказові факти наявності підстав та умов для звільнення особи від кримінальної відповідальності та які підлягають доказуванню (встановленню) у кримінальному провадженні». Проте надалі не наводить диференціації щодо того, який факт є «головним», а які варто відносити до «доказових» в контексті звільнення від кримінальної відповідальності за досліджуваною підставою.

3. На стор. 150 дисертації здобувачка пропонує «надати в КПК України особі, яку було звільнено від кримінальної відповідальності за не реабілітуючими підставами (у випадках, передбачених ст. ст. 45–49 КК України,) кримінального процесуального статусу «звільненого від кримінальної відповідальності», з послідуочим закріпленням структурних елементів». Проте надалі в роботі не наводить переліку конкретних права та обов'язків, які є специфічними для таких осіб, що варто окреслити під час прилюдного захисту.

4. Досліджуючи особливості здійснення судового контролю при реалізації інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності дисертантка пропонує закріпити в КПК України повноваження слідчого судді у провадженні про звільнення особи від кримінальної відповідальності, доповнивши главу 24 КПК України ст. 287-1 «Повноваження слідчого судді при звільненні особи від кримінальної відповідальності». На думку офіційного опонента, така пропозиція потребує доопрацювання та додаткових пояснень, оскільки наведені у тексті пропонованої статті повноваження слідчого судді, по-перше, переважно не обумовлені особливостями звільнення від кримінальної відповідальності, по-друге, або уже передбачені у КПК України під час кримінального провадження, або ж не є притаманними функції судового контролю.

Зазначені зауваження носять дискусійний характер, відображають власну наукову позицію опонента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Таким чином, рецензована дисертація є кваліфікованою науковою працею, що містить результати здійснених автором досліджень. Отримані Довганич В.В. нові науково обґрунтовані результати в сукупності розв'язують поставлене наукове завдання, що має істотне значення як для доктрин кримінальної процесуальної та криміналістичної наук, так і для практичної діяльності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота Довганич Вікторії Володимирівни є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертаційна робота В.В. Довганич на тему: «Процесуальний порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. В ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем процесуального порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

2. Дисертація на тему «Процесуальний порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 3 травня 2024 р. № 507), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 31.05.2019 р.) і Порядку присудження ступеня

доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка Довганич Вікторія Володимирівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –
завідувачка навчальної лабораторії
«Юридична клініка»
Державного податкового університету,
кандидат юридичних наук, доцент
«21» _____ 06 _____ 2024 р.

Любов ОМЕЛЬЧУК

Державний податковий університет
Підпис: *Любов* засвідчую:
Омельчук
Учений секретар
Севіджан
«21» _____ 06 _____ 2024 р.